

ЛЮДМИЛА СТЕФАНОВА
ВИКТОР ЮГО

chitanka.info

Навсякъде, във всички страни на света, когато се заговори за френската литература, едно от първите имена, които изникват в съзнанието и разговора на хората, е без съмнение името на Виктор Юго. Юго, поетът, романистът, драматическият автор, критикът, публицистът, общественикът, чието творчество изпълня целия 19 век, отдавна премина не само границите на своята родина, но и границите на Европа и намери своите възторжени почитатели между всички народи, всички поколения, всички възрасти. На какво се дължи тази универсална известност на Юго, това безрезервно приемане на творчеството му от толкова различни по дух, манталитет, душевност и възпитание хора? Отговорът на този толкова важен за разбирането на Юго въпрос можем да намерим в синтезираната характеристика на поета, направена от френския писател-комунист Жан-Ришар Блок: „Музикален като Верлен, мелодичен като Расин, бунтовен и заплашителен като Бодлер, ваятел на поетически видения и активен участник в политическите страсти на своето време като Данте, епичен като Байрон, лиричен като Кийтс, отвлечен като Шели, ироничен и ясен като Хайне, самотен като Леопарди, пантеист като Гьоте, демократ като Уитман, еротичен като Мюсе, религиозен като Ламартин — това е Юго.“

Въпреки че обикновено литературните критици са склонни да хиперболизират качествата на прочутите писатели от миналото, въпреки че когато се говори с много любов за един автор, често му се приписват повече качества, отколкото той притежава, в случая можем да потвърдим, че определението, дадено от Блок, до голяма степен отговаря на истината. То говори за всестрания и всеобхватен талант на поета, за богатата му тоналност, за неизчерпаемите източници на вдъхновение; за необикновено широкия му емоционален и мисловен мир. Наличието на толкова много на пръв поглед противоречиви елементи в творчеството му прави писателя всъщност близък до различните хора и най-добре обяснява факта на неговата популярност. Благодарение на тези качества Юго издържа изпитанието на времето и въпреки многобройните критики, дошли отляво и отдясно, от буржоазните литературни критици и естети, които не можеха да простят демократическата насоченост и човеколюбие в творчеството му, както и неговата утилитарна естетика, и от сектантите-марксиста, които не можеха да разберат идейните колебания и противоречия на

човека Юго, той остана и ще остане и в бъдеще един от най-големите писатели на 19 век.

Това богатство и тази всеостранност в творчеството на Юго могат да бъдат обяснени освен с изключителното му дарование и с факта, че той е живял в една от най-интересните епохи от историята на Европа. Епохата, в която Европа ставаше това, което е тя днес.

Франция през 19 век бе разтърсена от две революции — в 1830 г. и 1848 г., от многобройни народни въстания, между които историческото юнско въстание на пролетариата; във Франция буржоазията, изплашена от нарастването на народните сили, прибегна до открита диктатура с установяването на Втората империя на Наполеон III и от страх пред въоръжения народ извърши национално предателство през време на Френско-пруската война; и най-после във Франция стана първата в световната история пролетарска революция — Парижката комуна от 1871 година. Но истинският голям писател не живее само с тревогите на своята страна, а и с вълненията на всички народи, с техните борби за свобода и независимост. Ето защо ще припомним, че 19 век е не само време на големи политически и социални сътресения във Франция, а на общ революционен кипнеж в цяла Европа, време на величествени битки и мощни националноосвободителни движения. Революции в Германия, Италия и Австрия, освободителни движения в Ирландия, Унгария, Чехия, Полша, Гърция и България, начало на организирано пролетарско движение — такъв е политическият облик на този век, който буржоазната история в своята класова ненавист към борбата на народите нарече „глупав деветнадесети век“.

Целият живот на Юго е тясно свързан с тези важни политически събития — затова в цялото му художествено творчество намираме пречупени през променящия се мироглед на поета дълбоките стремежи на народите за създаване на справедливо общество.

Виктор Юго е роден на 26. II. 1802 г. в гр. Безансон в семейството на Леополд Юго, генерал от армията на Наполеон, и Софи Требюше, убедена роялистка и волтерианка. Неразбирателството между съпрузите Юго и противоречията в техните политически симпатии дават интересно отражение върху съзнанието на младия поет. В младежките си години, в резултат на полученото възпитание, което по-късно сам определя като „ограничено, кастово и клерикално“,

и особено под влияние на майка си, той е роялист и счита за свое призвание защитата на трона. По-късно обаче изцяло минава на политическите позиции на баща си, става страстен привърженик на Наполеон. Култът към Наполеон, който се създава като естествена защитна реакция срещу репресиите на Реставрацията и увлича редица големи европейски писатели през 19 век, от Стендал до Хайне, заплънява и младия възторжен и честен Юго.

Детството на поета е извънредно интересно и пълно с богати преживявания и впечатления. Виктор придружава генерал Юго в Корсика, на о-в Елба, в Неапол и даже живее две години в Испания. Този красив екзотичен свят, възприет с учудените и очаровани очи на десетгодишното момче, ще остави в съзнанието на Юго дълбоки спомени, които ще изплуват с необикновена сила в по-късните му поетически творби. Петнадесетгодишен, Юго написва своите първи трагедии „Иртамен“ и „Атели“, както и първата си ода „Щастието, което ни дава науката“. Тези първи опити, както обикновено всички първи опити, са, разбира се, подражателни. Шестнадесетгодишен, Юго получава премия на конкурса за поезията в Тулуза за одите си „Девойките от Вердюн“ и „Статуята на Анри Четвърти“. Седемнадесетгодишен, основава списание „Литературен консерватор“ — литературен събрат на политическия вестник на Шатобриан. Първият сборник на Юго: „Оди и други стихотворения“, издаден в 1822 г., представя поета като поет на династията. В него той възпява трона и олтара и възхвалява контрареволуционна Вандея. В тези първи (поетически творби силно се чувства влиянието на лириката на класицизма от 18 век, в тях има много повече възклицания, въздишки, упреци и клетви, отколкото спонтанно движение на душата и дълбоко преживяно чувство.

Постепенно обаче, в следващите си сбирки, Юго се освобождава от тези влияния. При това новото е не само в различната идейна насоченост, резултат на започналата еволюция на Юго, но и във формата. Явява се нова композиция в неговите стихотворения, които съдържат вече елементи и на поема, и на драма. Налице е и по-дълбок лиризм, резултат на лични преживявания, спонтанна простота и повече поетическа правда. Юго постепенно се отърсва от търсените ефекти, самоцелните описания и натруфените стихове и стига до точния рисунък и верния израз. Този процес е твърде дълъг и той може

да се проследи в редица стихосбирки, създадени след „Одите“: „Оди и балади“ (1826), „Изтощи стихотворения“ (1829), „Есенни листа“ (1830–31), „Песни на здрача“ (1830–35)

„Вътрешни гласове“ (1835–37), „Лъчи и сенки“ (1837–40). В тях, както и в по-късно издадените стихосбирки, Юго пее за любовта към живота, за семейството и децата, за родината и националната слава, за добротата, справедливостта, честта, труда и достойнството. Биографичните, лични и семейни теми са преплетени с общите за романтиците теми за любовта, природата и смъртта. С този широк тематичен обсег, съчетан с голямо богатство на рими и ритми, на ярки образи и картини, на дълбоки преживявания, Юго се утвърждава като един от най-големите и най-близки до народа поети на Франция.

В този период Юго пише своите първи романи: „Бюг Жаргал“ (1800), „Исландецът Хан“ (1823), повестта „Последният ден на един осъден на смърт“ (1829), „Парижката света Богородица“ (1831) и драмите: „Кромюел“, „Марион Делорм“ (1829), „Ернани“ (1830), „Кралят се забавлява“ (1832), „Мария Тюдор“ и „Лукреция Борджия“ (1833), „Анджело — тиранинът от Падуа“ (1835), „Руй Блас“ (1837) и „Бюрграфи“ (1843).

В 1851 г., годината, която разделя на две равни части 19 век, е решителна преломна година за идейната еволюция на поета и бележи рязък поврат в неговото творчество. До 1851 г. Юго въпреки изразените си искрени симпатии към народа, въпреки съчувствието си към страданията на онеправданите социални низини остава все пак изразител на хаотичния и индивидуалистичен свят на своята класа. След преврата на Наполеон III, след експулсирането на Юго от страната той за първи път се сблъсква сам с тиранията и социалното потисничество. Певецът на екзотичната, интимна и отвлечено-хуманистична лирика отстъпва място на социалния певец, на поет, който вижда в бъдещето, на певица-пророк. Едва сега Юго наистина отива при народа, на когото дотогава говори отвисоко, с известно снизхождение на буржоа. Минал през роялизма, легитимизма, либералния бонапартизъм и конституционния монархизъм, Юго най-после стига до републиката, и то в момента, в който тя агонизира, и за първи път в своя живот той избира най-противоречащия на собствените му интереси път. Странно е, че тъкмо закономерността на тази политическа еволюция избягва от вниманието, на голяма част от

литературните историци, които обвиняват Юго във ветропоказателство.

Не бихме преувеличили, ако кажем, че на изгнаничеството на поета ние дължим най-хубавото, което е създал неговият гений. Сам Юго съзнава това, наричайки себе си самодоволен буржоа през последните години от Юлската монархия; той не се бои да признае дълбоко положителната и благодатна роля на станалото: „Изгнанието беше хубаво и аз благодаря на съдбата за него“.

Отначало е Жероей, откъдето след конфликт с английските власти е експулсиран, по-късно в Гернсей (Белпия) Юго прекарва в изгнание 18 години. Този период се оказва необикновено продуктивен за него. В изгнание създава острия политически памфлет „Малкият Наполеон“ (1852), „История на едно престъпление“, „Съзерцания“ (1856), „Легенда на вековете“ I ч. (1859), „Възмездия“ (1852–1853), „Клетниците“ (1862), „Уилям Шекспир“ (1864), „Песни на улиците и горите“ (1865), „Морски труженици“ (1866), „Париж“ (1867) „Човекът, който се смее“ (1869). Но това е само част от написаното в изгнание. Всичко, което излиза по-късно, е създадено всъщност в „стъклената стая“ в Гернсей, където се намира кабинетът на Юго с прозорци към океана. Не бива в никакъв случай да се мисли, че тази стъклена кула е кулата от слонова кост на привържениците на самоцелното изкуство. Тъкмо обратното е вярно: няма по-голям враг на теорията на изкуството за самото изкуство на Юго, няма по-яростен противник на интелектуалната изолация от него. Дейността му в този период е особено активна. Той отправя до американските власти протест против смъртното наказание в защита на бореца срещу робството Джон Браун, подкрепя Гарибалди, у когото дълбоко уважава не само героя, но и човека, който е станал изразител на борбите на своя народ. Юго с възмущение обвинява поробителите и тираните, с чувство на дълбоко негодувание издига глас срещу зверствата на турците в Гърция и България, с цялото си сърце се откликва на освободителните движения на кубинците, мексиканците, поляците, ирландците, гърците и българите, на които посвещава незабравими страници. Неслучайно мнозина потиснати се обръщат към поета, като поставят странен символичен адрес на своите писма: „Виктор Юго — океанът“. По-късно, след жестокото потушаване на Парижката комуна, Юго отваря

широко вратите на своя дом в Брюксел за преследваните комунари и смело се бори за тяхното амнистиране.

Твърде често в недоброжелателската критика за Юго се натъкваме на твърдението, че в основата на цялото му поведение и дейност по време на изгнанието лежи чувството на лична обида, накърненото самолюбие и неосъществени политически амбиции. На такова твърдение би могло да се отговори само по един начин: никога личната обида не може да роди такива произведения, каквито създава Юго през това време, и да вдъхнови за такова високо хуманно и достойно поведение като поведението на Виктор Юго.

Двете големи политически творби на Юго от този период: „Възмездия“ и „Легенда на вековете“, заслужават особено внимание, тъй като те най-убедително доказват тезата за истинското, пълното му осъществяване като поет по време на изгнанието.

Стихосбирката „Възмездия“, написана непосредствено след експулсирането на Юго и продиктувана от справедливия гняв и възмущение на поета от престъплението, извършено спрямо френския народ, представляват забележителен етап в неговото творчество. Новото е в сатиричния елемент, който сполучливо се съчетава с епичното и лиричното начало. Така възникват неповторими стихове, които са едновременно и остра сатира, и призив за борба срещу узурпатора. Неслучайно в продължение на петнадесет години стихосбирката е забранена във Франция и тайно се предава от ръка на ръка, за да стане Юго най-четеният поет на Франция и символ на надеждите на френския народ. Актуална, активна, войнстваща поезия, написана от човек, който, като защитник на свободата и глас на съвестта на човечеството, високо обвинява — това е неговата книга.

Интересна е и нейната композиция; тя е интересна пародия на известния лозунг на партията на реда, т.е. на партията на Наполеон III: „Собственост, семейство, религия и ред“. Юго разделя своята сбирка на четири части, озаглавени: „Обществото е спасено“, „Редът е възстановен“, „Семейството е заздравено“, „Религията е прославена“.

„Легенда на вековете“, трите серии на която излизат в 1859 год., 1877 и 1883, е най-голямото поетическо произведение на Виктор Юго. Неговият характер особено добре проличава от враждебното отношение на католическата и имперска критика.

През 1859 година католическият и роялистки печат посреща с презрение и пълно отричане това голямо произведение. Критикът Жорж Ганди, като се пита дали е останало нещо от предишния поет, бърза да отговори: „Само някакво вдъхновение, което вехне като цвете върху гроб.“ За всички роялисти „Легенда на вековете“ е пример за поетически упадък, настъпил в резултат на намесата на демагогията. Вестник „Кръстоносец“ пише: „Откакто Юго започна да съчинява в името на отмъщението и демагогията, в творчеството му не намираме вече нито истина, нито художествен вкус, нито естественост, нито стил; звучните думи, цинично оголени, се блъскат в някакво празнословие; понякога лъжата в произведението става толкова безсрамна, че дълбоко обижда историята: германският император и полският цар, представителите на коронованите глави в «Легенда на вековете», са престъпници, които грабят и убиват с благословията на черквата. Такава е грубата революционна теза на тази книга.“

Според тази критика Юго е извършил голямо престъпление с развенчаването на феодалната епоха, с представянето на феодалите като разбойници и тирани, на кралете като престъпници, а на църквата — като верен съюзник на монарсите в потискането на вярващите. Но още по-голямо престъпление според нея Юго е извършил, като „е станал знаменосец и звучно ехо на всички съвременни заблуди, като пее химна на прогреса и мисли, че той именно ще доведе човечеството до върховното съвършенство“. Заслужава да се припомни и пророчеството на вестник „Кръстоносец“ от 29. X. 1859 г.: „Стихове на студен делириум, на безумна лудост, съзнателни кошмари, радвайте се на последното снизхождение заблудената критика! Вас много скоро ще ви забравят, и то завинаги.“ Наистина, забравени са завинаги жалките опити на реакционната католическа критика да очернят това голямо произведение, но никога народите не ще забравят създадената от поета епопея на човешкия ум, воля и енергия, епопея на величието на човека.

Прогресивната критика и многобройните читатели на Юго посрещат „Легенда на вековете“ с открито възхищение. Френският писател и историк Мишле изразява това възхищение с думите: „В «Легенда на вековете» има свети неща, които ще влязат в новата религия на човечеството и ще станат негови символи.“ Наистина, свещена е вярата на Юго в прогреса, както е свещено убеждението му, че бъдещето принадлежи на народа.

„Легенда на вековете“ представлява епична поема за историята на човечеството — от древната античност през френското, немското и испанското Средновековие до съвременното на поета. Но тази история е представена не като сбор от епизоди и събития, а като непрекъснато, неотклонно движение на човечеството напред — на човечеството, което се измъчва от мрака на невежеството и тиранията, за да излезе на широкия път, залян от светлината на разума. „Защото «Легендата» е едновременно и история на човешката съвест, на нейното пробуждане, развитие и победа. Герои на тази епопея са обикновени хора, които заедно образуват една непобедима армия. Всъщност «Легенда на вековете» е не само епопея на човешкия възход, но преди всичко героическа епопея на бедните и онеправданите в обществото. И в това се крие част от оригиналността на произведението. И преди Юго не малко писатели са писали за мизерията и са плакали под жестоката орис на бедните хора, но той е един от първите, които поставят ударението не само върху съчувствието и състраданието, а върху нравствената сила и героизма на тези хора. Показателен е фактът, че в края на «Легендата» Юго поставя поемите «Бедните хора», «Шуанът Жан», «Гробницата в Ейло», «Гражданската война» и «Малкият Пол». Безсъмнено по този начин той иска да изрази своето дълбоко убеждение, че хора като жената на рибаря, «Гаврош» и «Малкият Пол» ще дадат физиономията на бъдещото човечество, че неговото щастие ще настъпи като победа на идеята за всемирното добро над злото. Тук прозира наивно идеалистичната и утопична увереност на честния и искрен поет в правдата, която провидението неминуемо ще възцари на земята. Юго не е бил в състояние да разбере, че това щастие не може да бъде дело на провидението или на абстрактната идея за доброто, а само на борещите се за него хора.

На 4 септември 1870, след капитулацията на Наполеон III при Седан, Юго се връща в Париж и в речта си при празничното посрещане от народа той дава следното чудесно определение на столицата на Франция: «Знаете ли защо Париж е градът на цивилизацията? Защото е град на революцията.» В тази синтезирана мисъл Юго влага дълбокото си убеждение, че не може да има истинска цивилизация без революция и че от своя страна революцията е носител на съкровища от мисли, идеи и таланти, които създават цивилизацията на едно общество.

До последния ден на живота си Юго остава верен на своя девиз: «Поетът трябва да върви като факел пред своя народ.»

Важен дял в творчеството на Виктор Юго заемат неговият театър и романи. Те показват същото прогресивно развитие, както и неговата лирика.

«Всяка творба представлява действие»... «Театърът е трибуна и катедра»... «Театърът трябва да превърне идеята в хляб за народа» — това е основното изискване, на което Юго подчинява цялото свое драматическо творчество.

Всички негови драми, написани едни в стихове, а други в проза, със сюжет от френското, испанско, италианско или немско минало, представят пред читателя и публиката актуални за времето политически и нравствени проблеми: проблема за демокрацията и тиранията, за отношенията между управляващи и народ, за корупцията на върховете и моралната чистота на хората от низините, за личната свобода и дълга, за бунтовния индивид и обществото и най-последно за възраждащата роля на всяко искрено и дълбоко човешко чувство. Юго разрешава тези проблеми от позициите на своя демократичен хуманизъм. И нищо чудно, че две от неговите пиеси: «Кралят се забавлява» и «Марион Делюрм», са забранени — първата от Луи-Филип, втората — от Шарл X.

Любимите герои на Юго — Дидие от «Марион Делюрм», Ернани, Дженаро от «Лукреция Борджия», Родолфо от «Анджело» Отбер от «Бюрграфи», поразително си приличат като типични положителни романтични герои. Това е всъщност един и същ млад човек, тъжен и загадъчен, с неизвестно минало, дете на народа, силен и смел, който в името на своите принципи и пламенна любов извършва подвизи, съпътствувани винаги със саможертва; Те всички напомнят «Сид» от Корней, но Сид — транспониран в романтична гама. Тези рицари на честта, които въплъщават устрема, великодушието и оптимизма на народа, са противопоставени на потисниците, кралете и благородниците, носители на всички пороци.

Тази наивна и малко елементарна антитеза мъчно може да ни развълнува днес, но ако се върнем 130 години назад, в годините на революционния подем във Франция, не ще бъде трудно да разберем ентузиазма, предизвикан от драмите на Юго, най-значителни между които са «Ернани» и «Руй Блас».

В своите драми Юго разкрива известен талант на драматичен автор: умение да води енергично действието в пиесата, да уплътни това действие, да завърже и развърже интригата, да създаде напрежение и жив диалог. Основна слабост остава обаче психологията на героите. Те са дадени веднъж завинаги в ярки цветове без нюанси — в цветове, които идват не от средата и от конкретните жизнени ситуации, а от предварителната идея на Юго за идеалния положителен или отрицателен герой.

Освен това в тях се срещат и редица елементи от мелодрамата от преди 1827 година — кинжали, дуели, скривалища, маски, двойни ключове, гробници, отравяния и пр.

Въпреки това театърът на Юго заслужава и днес нашия интерес — не само като етап в развитието на жанра и илюстрацията на теорията на Юго за романтичната драма, изложена в предговора към «Кромуел», но и поради своя романтично-революционен патос, човеколюбив и издигнатия в защита на онеправданите глас.

Своята най-широка популярност Юго дължи на романите си. Като изключим първите му слаби в художествено отношение романи «Бюг Жаргал» и «Исландецът Хан», всички останали се радват на уважението и любовта на читателите. Неслучайно «Парижката света Богородица» и «Клетниците» опадат към най-много превежданите и преиздавани книги от 19 век до днес. Те са социални романи, изградени върху конкретен исторически фон, пронизани от дълбока човечност. В основата им лежи характерната за Юго тема за светлината, за постоянния антагонизъм между силите на нощта и деня, на доброто и злото. Тази антитеза противопоставя невинността на престъплението, грозното на красивото, низкото на възвишеното. От всички романи на Юго лъха твърдата увереност на Юго, че целият свят се издига постепенно към светлината, че всички същества се чувствуват привлечени от лъчите на тази светлина и че няма кътче от света, в което тя да не може да проникне.

Романът според Юго трябва да съдържа елементи на Драмата и епопеята, да напомня едновременно за Уолтър Скот и Омир, да бъде «реален и идеален», верен и величествен“. Очевидно Юго иска да създаде роман, който да обедини прозаичното и поетичното, да смеси трагичното и комичното, така както е направил Шекспир в своя театър.

Юго успява да осъществи до голяма степен това свое намерение — както благодарение на удивителното богатство и верния избор на получените чрез наблюдението художествени елементи и комбинирането им в едно стройно цяло, така и благодарение на умението си да създава силни, ярки и колоритни картини, чрез които предава всеки психологически анализ, всяко философско и нравствено размишление. Най-сетне за това допринася и сериозната предварителна работа по проучване на историческите материали. Разпространеното мнение, че Юго лесно е създавал произведенията си като плод на своето богато въображение, е погрешно. Не би било излишно в тази връзка да се припомнят внимателните проучвания, направени от него, върху историята на катедралата „Света Богородица“ или изучаването на 40 съчинения преди написването на романа „93-та година“. Юго на място е проучвал събитията във Ватерло, слушал е разкази на очевидци на въстанието от 1830 г.

В романа, както и в поезията и в театъра герои на Юго са хората от народа, онеправданите и нещастните, които с цената на много страдания, а обикновено и с цената на своя живот дават урок на висока нравственост.

Не е трудно да открием в романите на Юго влияние от възгледите на Жан-Жак Русо, човекът е добър, но обществото е лошо. Обществото създава мизерията, то принуждава Жан Валжан да открадне и прави от него каторжник, то създава жени като Фантин, то е причина за нещастieto на Гуинплен от „Човекът, който се смее“, то довежда до гибел смелия Жилиат, то е причина за съществуването на хора от типа на Жавер и Тенардие. Близките до природата хора, тези, които поради някакъв недъг живеят встрани от обществото, запазват завинаги своята доброта и нравствена чистота — Гаврош, Дея, Жилиат, Гуинплен, Квазимодо и др.

Разкриването на дълбоките противоречия между бедни и богати поставя пред романиста Юго важни задачи — да се бори за премахване страданията от живота, за облекчаване на мизерията, да разобличи егоизма на имащите, да издигне глас за установяване на социално равенство. Главна роля в изпълнението на тази програма, която е по-скоро реформаторска, отколкото революционна, според Юго се пада на любовта. Любовта е първият етап на борбата за спасяване на човека. Тя може да изтръгне от бездната на злото всеки човек. Върху тази идея

почива нравственият път на Жан Валжан, неговото възлизане към светлината. Епископът Мириел запалва първата искра у Жан Валжан, затъпял и озверен от социалното зло — „осъден на светлина“, воден от пламъка на тази любов, той тръгва по пътя на истинска, святост, увличайки със себе си Козет, Фантин, Мариус и даже Жавер.

Но в романите срещаме и много моменти, в които Юго иска не само да облекчи мизерията чрез любов, състрадание и прошка, но и да потърси начини да я изкорени. В „Клетниците“, в сцената с причастието на стария якобинец, виждаме открита възхвала на един живот, посветен на борбата, възхвала на делото на Конвента; в страниците, посветени на въстанието, въпреки неучастието на Жан Валжан в него, чувствуваме възхищението на поета от подвига на Анжолрас и другарите му; в романа „93-та година“ Юго отново изразява преклонението си пред делото на Великата френска революция. В четвърта част на „Клетниците“ четем: „Кой спира революциите посред пътя им? Буржоазията. Защо? Защото буржоазията представлява задоволените интереси.“

Наистина Юго не отива по-далеч от тази констатация, той не може да види истинските носители на революцията; за него работническата класа остава прикрита зад събирателните понятия „бедните, нещастните и обезправените“. И все пак безграничната му любов към народа е в състояние да изкупи тези грешки.

Красотата на романите на Юго се състои не само в пламенната защита на човека и неговото право на щастие. Тя се корени и в интересното водене на разказа, в оригиналната сюжетна линия, макар че тя често е начупена, прекъсвана от нови епизоди и коментари на автора; крие се в пластичния релефен стил, наситен с особена материалност от остри цветове, шумове и ритъм: крие се в нарисуваните с могъщ замах картини на Париж от 1482, на Париж от 1830, на океана, на природните стихии, на катедралата „Света Богородица“ и особено на движението на тълпите, революциите, уличните боеве.

Написаните в последния период от живота на Юго творби „Дела и думи“ (1875–76), „Изкуството да бъдеш дядо“ (1877), „Папата“ (1878), „Върховна младост“ (1879), „Религия“, „Четириете посоки на духа“ (1881), „Торкемада“ (1882), както и многобройните съчинения, публикувани след смъртта му, допълват картината на една

необикновена свръхчовешка продуктивност, която по своя обем и мащабност може да се сравни единствено с тази на Шекспир или Гьоте.

Юго остана в сърцата на хората, защото въплъти в себе си духа на народа и духа на своето пълно с противоречие време; защото изпълни историческата си мисия на писател — създаде творби, които съставляват по думите на Луи Арагон части от една симфония, която може да се нарече „Любов към човечеството“.

Людмила Стефанова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.